

De meeste mensen deugen

Christus Triumfatorkerk, 9 juli 2023

Lezing: Matteüs 13: 24-43

Voorganger: ds. Jaap van den Akker

KOMEN

- Welkomstwoord door de ouderling van dienst
- Aanvangslied 'Dit is een morgen' (Lied 216)
- Moment van Stilte
- Begroeting en bemoediging
- Psalm van de zondag Psalm 65: 1 en 5
- Kyriëgebed
- Glorialied 'Zonne en maan' (Lied 303: 1 en 3)

WOORD

- Voor de kinderen
  - Gebed*
  - Gesprek: Luister goed!*
  - Lied met de kinderen 'Laat zo je licht maar schijnen'*
- Schriftlezing: Matteüs 13: 24-30
- Lied 'Gij hebt met uw brede gebaren' (Lied 765: 1, 2, 3)
- Schriftlezing: Matteüs 36-43
- Lied 'Gij hebt met uw brede gebaren' (Lied 765: 4, 5 en 6)
- Preek

Het is alweer even geleden, maar toen ik vijftig jaar werd, midden in de coronacrisis, toen kreeg ik van de onze kerkenraad een boek. Deze bestseller. Misschien heeft u het zelf in de kast staan, of anders heeft u de titel vast ergens voorbij horen komen de afgelopen jaren: *De meeste mensen deugen* – het is het inmiddels beroemde boek van Rutger Bergman. Domineeszoon, historicus, journalist bij De Correspondent, en er waren tijden dat hij bij elk praatprogramma aan mocht schuiven.

O, ja – hij heeft ook nog drie jaar catechisatie gevolgd bij ds. van den Akker, tijdens zijn middelbare schooltijd in Zoetermeer.

Maar het gaat me nu om dat boek. 'De meeste mensen deugen'. De titel is van het boek is ook de centrale stelling van wat hij daarin betoogt. Het leest als een trein, want Bregman laat met allerlei voorbeelden en smeulige verhalen zien, dat we veel te negatief denken over mensen, dat we ten onrechte bij voorbaat van het slechte uitgaan, omdat in de praktijk verreweg de meeste wèl mensen deugen. Hij geeft daarmee tegengas tegen de heersende gedachten dat ieder mens juist, als je hem of haar daartoe stimuleert, bereid is tot extreem geweld. Vaak blijken die onderzoeken – volgens Bregman - van te voren in de gewenste richting gemanipuleerd te zijn. En dan heeft hij het nog niet eens over de oer calvinistische stelling - een van de centrale stellingen uit de Heidelbergse Catechismus - dat de mens geneigd is tot alle kwaad en niet in staat is tot enig goed. Dat laatste is in onze belijdenisgeschriften opgenomen om het unieke en heilsnoodzakelijke verlossende werk van Jezus centraal te stellen, maar het heeft ons mensbeeld de afgelopen 500 jaar geen goed gedaan.

Feit is dat het altijd wèl lijkt dat er veel oorlog, lijden, onrecht, diefstal en ga maar door - is in onze wereld, omdat dat vooral de krant en het journaal haalt. Goed nieuws is geen nieuws. Dat vinden we niet interessant en dus haalt dat niet de kranten en de nieuwssites. En of het allemaal steeds erger wordt in de wereld, ook dat vraag ik me af. Al het nieuws komt veel sneller tot ons en dan het lijkt of er veel meer onrecht en oorlog is in de wereld. Ook dat heeft Bregman overigens mooi beschreven in een eerder boek: *De Geschiedenis van de vooruitgang*.

Maar of de meeste mensen nu deugen, of dat we toch eerder geneigd zijn tot alle kwaad – we kunnen er niet omheen dat er kwaad ís, in onze wereld. Dat goed en kwaad met elkaar vervlochten zijn en soms zo door elkaar heen lopen dat je niet meer weet wat nu de juiste keuze is en wat de verkeerde.

En als de meeste mensen deugen, blijft wel de vraag waarom er dan toch dat kwaad is in de wereld, waar de kranten vol mee staan. Is dat omdat *sommige* mensen niet deugen? Of komt dat omdat ieder goed mens, hoezeer hij of zij ook deugt, ook een andere kant heeft? Niemand kan toch van zichzelf met droge ogen beweren dat hij alleen maar goed is?

Dat zijn grote vragen, waar in de loop van de menselijke geschiedenis allerlei antwoorden op zijn gegeven. Maar nooit sluitend. De vraag naar de menselijke aard en de oorsprong van het kwaad. Die vragen gaan we hier niet oplossen. Maar ze komen wel op, als je die ogenschijnlijk eenvoudige gelijkenis van Jezus hoort. Er is een mens die goed zaad zaait op zijn akker. Maar 's nachts komt zijn vijand en zaait er onkruid doorheen.

De gelijkenis begint goed – 'Het is met het koninkrijk van de hemel als met een mens die goed zaad op zijn akker uitzaaide.' Dat begin is bemoedigend. Goed zaad is er gezaaid in de akker van de wereld; zaad dat ontkiemt, draagt vrucht en rijpt tot de oogst. Er groeit van alles goeds op deze wereld.

Maar helaas bleef het daar niet bij. 'Terwijl de mensen sliepen, kwam zijn vijand giftig onkruid tussen het graan zaaien en vertrok weer.' Wie is die duistere, die het onkruid zaait? Het is een geheimzinnig verhaal. Er groeit onkruid op het veld. Gezaaid toen de mensen sliepen. Is het nalatigheid? Of overkomt het ons gewoon – dat onkruid, dat kwaad? Hoe dan ook – het is er – dat is een gegeven. En het ingewikkelde is. Je kunt er niet zomaar iets aan doen. Goed en kwaad zijn te hecht met elkaar verweven. Tarwe en onkruid zijn te moeilijk te onderscheiden. Recht en onrecht, waarheid en leugen, het groeit en het ligt door elkaar. Het is met elkaar verstrengeld. Ja, is er eigenlijk wel verschil? Aan iedereen zit wel een schaduwzijde. In de grijze circuits van onze samenleving, van de economie en het zakenleven, liggen recht en onrecht vaak zo dicht bij elkaar. Betrouwbaarheid en bedrog, waarheid en misleiding.

Dat onkruid, daar is nog wel iets over te zeggen. Het gaat om 'dolle tarwe', dolik, of raaigras is de Nederlandse naam. En dat groeit overal in Israël. Het is onkruid en het zit de tarwe danig in de weg, maar als het opgroeit lijkt als twee druppels water op echte tarwe. Hij lijkt zo sterk op de tarwe dat de plant ook wel 'valse tarwe' wordt genoemd. Pas als het groter gegroeid is kan je het onderscheiden door het smallere blad. Toch werd het vaak bij de oogst toch mee genomen, en kwam het zaad van het raaigras tussen de tarwekorrels terecht en had je dus een volgend jaar hetzelfde probleem als je je graan ging zaaien.

En dus moet je het vóór de oogst wieden – dat stellen de knechten in de gelijkenis ook voor. Maar dan ook het goede tarwe meegetrokken worden.

En dan die vijand. Die duistere gestalte die in de nacht het onkruid zaait over de goede wereld. Dat is de duivel, zo zegt Jezus bij de uitleg van de gelijkenis aan de leerlingen. De Mensenzoon zaait het goede zaad op de wereldakker. Jezus inspireert de mensen het goede te doen en te leven naar zijn Rijk - en de duivel die verstiert de boel. Die zaait kwaad, onrecht, ongeloof, onverschilligheid. Zo schetst Jezus een beeld van de realiteit. Het leven zit zo in elkaar dat goed en kwaad naast elkaar opgroeien en nauwelijks te onderscheiden zijn.

Jezus stelt de vraag naar de oorsprong van het kwaad. Duidelijk is dat het kwaad niet van God komt. Het is de vijand, de tegenstreven die het kwaad onder ons zaait. De duivel.

Maar wie is dat dan? En wat is zijn macht dan? Wat weten we eigenlijk over de duivel en waarom laat God hem toe?

De duivel is de verpersoonlijking van het kwaad. In het Grieks is het 'Diabolos', dat betekent letterlijk: iemand die de boel in de war schopt. Dat doet de duivel in deze gelijkenis.

De Nederlandse Geloofsbelijdenis noemt de duivel de vijand van God en van al het goede. De duivel staat dus tegenover God, die het goede met mensen voor heeft.' Ze bieden tegen elkaar op – de Duivel en God. En vaak lijkt God, of het goede – het onderspit te delven. Het leven van

Jezus is daar een ultiem voorbeeld van. Of het kwaad ooit aan het einde der tijden wordt overwonnen? Zal bij de oogst de tarwe en de valse tarwe van elkaar wel onderscheiden worden? Zal er dan definitief met de valse tarwe worden afgerekend? Weten doen we dat niet. Geloven wel. En met recht. Want waar het kwaad, waar de duivel gewonnen leek te hebben. Toen Jezus daar hing aan het kruis op Golgotha, weerloos tussen hemel en aarde. Toen Jezus het uitriep: "Mijn God, mijn God, waarom hebt u mij verlaten." Toen bleek dat – na een oorverdovende stilte van drie dagen - toch niet het einde te zijn. Toen bleek er toch leven te zijn. Toen bleek het goede nog weldegelijk te bestaan. Toen bleek in de opstanding, bij dat lege graf en de ontmoetingen van de leerlingen met Jezus toch al het goede het kwade overwonnen te hebben, al was het aan een zijde draadje. Omdat Jezus trouw bleef aan zijn opdracht en zich niet liet verleiden tot de weg van de minste weerstand. Omdat God bij machte was om Jezus door dood heen te halen als eerste van alle mensen.

Maar het blijft spannend. Zolang wij nog leven voor de oogst. Iemand zei eens: 'Geloven – dat is het uithouden met het kwaad' dat is denk ik een mooie samenvatting van deze gelijkenis. We moeten het uithouden met het kwaad. Natuurlijk als we het zien moeten we het benoemen. Aanwijzen, elkaar ervoor waarschuwen. Maar nog vaker moeten we op onze handen gaan zitten, omdat we het onderscheid niet kunnen maken.

De grote verrassing in deze gelijkenis zit hem namelijk in het 'Nee' van Jezus op de vraag van de knechten om het onkruid en meteen maar uit te rukken. Dat is de meeste gangbare en logische methode. Daarmee voorkom je dat er bij de oogst vals zaad mee komt, maar het is ook funest voor veel goed tarwe, Daarom zegt Jezus: *Nee*. Deze Heer des Huizes kiest ervoor om niet te doen wat gebruikelijk is – tijds wieden. Hij wacht tot de oogst. Hij oefent geduld.

Wij moeten wachten tot de oogst. We moeten wachten tot de voltooiing van de wereld, zo legt Jezus vervolgens uit. Het is niet aan ons om nu al te oordelen. Het laatste oordeel is aan God. Dat moet ons buitengewoon voorzichtig maken in het oordelen in het hier-en-nu over mensen en hun daden. Dat is wat Jezus ons hier leert: niet oordelen over mensen, maar geduld hebben, en het oordeel overlaten aan God.

En ondertussen is er de dringende oproep van Jezus om zelf goed zaad te zijn. Het goede zaad – dat zijn die kinderen van het koninkrijk, zegt Jezus. Wees, en leef dan als kinderen van het koninkrijk. Met het risico dat je regelmatig in de weg wordt gezeten door vals tarwe. Probeer er mee te leven. Probeer het uit te houden met het kwaad – want het is nog niet tot volle wasdom gekomen – je weet niet hoe het uitgroeit.

En zo is het ook in jezelf.

Goed en kwaad zijn zo met elkaar verstrengeld – ook in jezelf, dat je de fouten niet kunt uitroeien zonder ook de goede kanten te schaden. Iemands kracht is vaak ook zijn zwakte en omgekeerd. Een mens mag geduld hebben, met zichzelf én met anderen. Het definitieve oordeel mag je aan God overlaten.

Dat klinkt streng en spannend – en dat is het ook. Maar als Jezus ook maar een beetje op zijn Vader lijkt, mag je er alle vertrouwen in hebben dat het goed komt.

Amen

- Muzikaal intermezzo

ANTWOORD

- Lied 'Gij hebt, o Vader van het leven' (Lied 823: 1 en 2)
- Dankgebed en voorbeden, stil gebed, Onze Vader
- Collecte

GAAN

- Slotlied 'De steile bergen, koele meren' (Lied 978: 2, 3 en 4)
- Zegen, gevolgd door gezongen "Amen"
- Orgelspel